

FILM DOKUMENTALNY

Jolanta
Dylewska

23 marca 2000
(czwartek)

godz. 17.00

OŚRODEK
BRAMA
GRODZKA

TEATR NN

INSTYTUT
DZIENNIKARSTWA
w Lublinie

SPOTKANIE Z DOKUMENTEM FILMOWYM

Jolanta Dylewska

Od pewnego czasu można zaobserwować swoisty renesans filmu dokumentalnego. Zjawisko to obecne w telewizjach europejskich, stało się również udziałem polskiej telewizji publicznej. I chociaż gatunek ten emitowany jest w niezbyt dogodnym czasie, przyciąga przed ekrany tysiące widzów. Tak zwaną oglądalnością, wybitne dokumenty śmiało konkurują z wieloma głośnymi filmami fabularnymi. O filmach dokumentalnych pisze prasa, postawione problemy powodują dyskusje na łamach periodyków. Za sprawą reżyserów dokumentalistów, ich filmów, nagród przywożonych z festiwalu na całym świecie głośno o „polskiej szkole filmowej”. Niepodważalny jest jej udział w tworzeniu trwałych wartości tej dziedziny sztuki.

Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” od kwietnia 1998 roku realizuje projekt „Spotkania z dokumentem filmowym”. Są to stałe comiesięczne prezentacje filmów dokumentalnych oraz spotkania z ich twórcami. Projekt łączy się bezpośrednio z programem Ośrodka budowanym wokół problemu pamięci, a właśnie film dokumentalny z jego podstawową funkcją dokumentowania rzeczywistości dotyka tego problemu bardzo wyraźnie. Chcemy, aby prezentowane filmy stały się również punktem wyjścia do dyskusji o Pamięci i jej roli we współczesnym świecie.

„Spotkania z dokumentem filmowym” stwarzają szansę śledzenia dorobku „polskiej szkoły filmowej”. Pozwalają

zapoznać się z najwybitniejszymi dziełami gatunku i spotkać tych, którzy dorobek ten tworzyli i tworzą. Gośćmi dotychczasowych „Spotkań” byli: Kazimierz Karabasz, Andrzej Brzozowski, Krzysztof Wierzbicki, Marcel Łoziński, Jacek Petrycki, Natasza Ziółkowska-Kurczuk, Paweł Kędziński, Maciej Drygas, Andrzej Wolski, Andrzej Titkow, Bogdan Dziworski, Irena Kamińska, Andrzej Mellin (prezentujący twórczość Wojciecha Wiszniewskiego), Jacek Bławut, Tadeusz Pałka oraz Paweł Woldan.

Kolejnym gościem cyklu będzie Jolanta Dylewska.

JOLANTA DYLEWSKA - od 12 roku życia chciałam robić filmy. W latach 1983-1989 studiowałam 5 lat na Wydziale Operatorskim i 2 lata na Wydziale Reżyserii PWSTViT w Łodzi. W czasie studiów zrobiłam 10 krótkich filmów autorskich, a w kilkudziesięciu byłam operatorem.

Od roku 1988 do 1994 byłam asystentką prof. J. Wójcika i prof. W. Sobocińskiego w Pracowni Sztuki Operatorskiej. W 1991 roku zrobiłam dyplom na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej. Od 1994 roku prowadzę zajęcia z przedmiotu „Sztuka Operatorska” na Wydziale Reżyserii Filmowej i Telewizyjnej PWSTViT, a od 1998 roku zajęcia z przedmiotu „Współpraca operatora z reżyserem” na Wydziale Operatorskim oraz Reżyserii wspólnie z operatorem Andrzejem Jaroszewiczem. Od roku 1996 prowadzę, jako *visiting teacher*, zajęcia ze Sztuki Operatorskiej w Filmakademie Baden Wurttemberg w Ludwigsburgu, w Niemczech.

Wszystkich moich studentów staram się uczyć tego, czego mnie kiedyś nauczono: „nie jest najważniejsze, by zdjęcia były piękne. Zdjęcia powinny być mądre.”

Andrzej Osęka, „Gazeta Wyborcza”
PRZYWRACANIE UWAGI (kronika wg Edelmana)

Film Jolanty Dylewskiej ma bardzo prostą konstrukcję: Marek Edelman opowiada dzieje powstania w warszawskim getcie, tak jak je zapamiętał: od ostatecznej decyzji o podjęciu oporu, kiedy przyszła wiadomość o spodziewanej likwidacji getta – do momentu wyjścia niewielkiej już grupy bojowców na „stronę aryjską”. Relacja jest niezwykle powściągliwa, a przy tym rzeczowa: dotyczy momentów triumfu - kiedy zaskoczeni oporem Niemcy musieli się na czas jakiś (parę godzin) z getta wycofać; dotyczy problemu nieuchronnej klęski: ŻOB postawiła sobie za zadanie ochronę – póki się da – ludności cywilnej; przy tak wielkiej przewadze wroga ochrona ta nie mogła długo trwać. Wszystko to – jak mówi Edelman – musiało się „źle skończyć”.

Przez cały czas oglądamy – na dużym zbliżeniu – twarz wspominającego. Jego skupienie i powaga, oraz unikalność narracji stanowią o wielkich walorach tego filmu – jednak wartość filmu leży także w czymś innym: w niezwykle sposobie pokazania tych, o których toczyła się walka – ludzi z getta. Dla realizatorów *Endlosung* stanowili oni surowiec do przerebienia – na popiół, na włosy, mydło i resztę: masę wszelkiego rodzaju dóbr materialnych – kosztowności, odzieży, okularów, etc. Zdjęcia, jakimi dziś dysponujemy – i jakimi dysponowała autorka filmu – miały uzasadnić takie traktowanie ludzi. Pokazać ich degradację, zamienić w odrażający, nieznośny tłum zezwierzęconych osobników.

Jolanta Dylewska, będąca zarazem operatorem, skupiła się na tym, by ofiarom masowej zbrodni przywrócić ludzką tożsamość – wbrew technice przekazu. Dokonała tego przy użyciu techniki bardziej precyzyjnej niż montaż, wydobywając z kadru fragmenty, które miały zostać niezauważone: czyjaś twarz, gest, spojrzenie. Nazwała to „rozsuwaniem przestrzeni” i „rozsuwaniem czasu”. Na przykład: we wpychającym się i wpychanym do wagonów na Umschlagplatzu tłumie, w płataninie ramion, nóg, głów, pleców – pokazuje się na kilka mgnień postać przerażonego chłopca. Autorka filmu „rozsusza” przestrzeń kadru, zmienia czas ujęcia; powiększa ten fragment, znacznie powiększa ilość klatek. I od razu rzecz się ucłowiecza: przez długą chwilę jesteśmy razem z tym chłopcem; szamotanina zamienia się w tragedię.

Marek Edelman opowiada o przejściach powstańców nie tak, jak się relacjonuje żołnierskie przygody, wyczyny bojowe; w jego relacji zapamiętujemy pasmo ludzkich dramatów. W pewnym momencie na przykład wycofujący się bojowcy muszą zostawić w wąskim przejściu rannego kolegę, i zasypać go tam. Niemcy wpuszczają tym przejściem gaz trujący, i gdyby go nie zasypiano, zginęłoby ze dwieście osób schowanych w bunkrze.

Tak jak narrator nie przechodzi lekko nad pojedynczą, indywidualną tragedią – realizatorka filmu wyszukuje w pozostawionym przez hitlerowców „materiale zdjęciowym” obrazy, fragmenty obrazów - gdzie widać coś, co świadczy o reakcji osobistej: o intymnym odczuciu niepokoju, zagubienia, bezradności. Także: miłości i troski.

Kilka razy ta kierowana przez Jolantę Dylewską kamera wewnątrz kamery wychwytuje postacie połączone w nieszczęściu: będą to dwie dziewczynki, śpiewające coś poprzez płacz; lub matka, otulająca dziecko łachmanami. Wygląda to chwilami na efekt filmowy: ruchy ofiar Szoah spowolniają się, wszystko zamienia się w niesamowity balet. Bardzo szybko jednak widz spostrzega, że dzięki temu właśnie – dzięki spowolnieniu rytmu, ograniczeniu pola widzenia – może dotknąć czegoś, co uleciałoby, skazane na zagładę, a co było czasem ostatnim ludzkim znakiem danym przez ginącego.

NAJWAŻNIEJSZE REALIZACJE

Hochzeitsgäste, 1990, reż. Nico Brucher, 35 mm, film fabularny; **Goliathus, Goliathus**, 1990, reż. Mariusz Grzegorzek, 35 mm, film fabularny zrealizowany na zamówienie telewizji niemieckiej ZDF; **Pamięć**, 1991, reż. Bogdan Kowalik, 35 mm, dokumentalny portret Marka Edelmana; **Jam dwór polski**, 1992, reż. Włodzimierz Szpak, 35 mm, film dokumentalny; **Rozmowa z człowiekiem z szafy**, 1993, reż. Mariusz Grzegorzek, 35 mm, film fabularny; **Kronika powstania w getcie warszawskim według Marka Edelmana**, 1993, reż. Jolanta Dylewska, 35 mm, film dokumentalny; **Rozmowa z Diabłem** Leszka Kołakowskiego, reż. Andrzej Bednarek, Teatr TV; **Ars Nova, ars libre vemell**, 1994, reż. Mariusz Grzegorzek - telewizyjny film muzyczny, inspirowany hiszpańską muzyką średniowieczną; **Simon Wiesenthal**, 1994, reż. Bogdan Kowalik, 35 mm, dokumentalny portret S. Wiesenthala; **Karol S. Mrozka**, 1994, reż. Andrzej Bednarek, Teatr Telewizji; **Maries Lied**, 1995, reż. Nico Brucher, 35 mm, film fabularny; **Panny smutne**, 1995, reż. Mariusz Grzegorzek - telewizyjny film muzyczny inspirowany polską muzyką źródłową; **Meredith**, 1995, reż. Mariusz Grzegorzek - telewizyjny dokumentalny portret amerykańskiej wokalistki Meredith Monk; **Ostatnie pokolenie**, 1996, reż. W. Gierłowski - krótkometrażowy film animowany (z elementami filmu fabularnego i dokumentalnego) wg scenariusza Jerzego Ficowskiego; **Rutheford i syn**, 1996 reż. Mariusz Grzegorzek, Teatr Telewizji; **Pięć bajek o miłości**, 1996, reż. Mariusz Grzegorzek, TV - film muzyczny inspirowany utworami grupy MAANAM; **Zbrodnia z premedytacją**, reż. Zbigniew Brzoza - Teatr Telewizji wg W. Gombrowicza; **Zmierzch długiego dnia**, 1997, reż. Mariusz Grzegorzek - Teatr Telewizji; **Z prochu powstałeś**, 1997, reż. Mariusz Grzegorzek - Teatr Telewizji (wg sztuki Harolda Pintera); **Szklana menażeria**, 1997, reż. Mariusz Grzegorzek - reżyseria światła w inscenizacji sztuki T. Williama w Teatrze im. Stefana Jaracza w Łodzi; **Królowa aniołów**, 1998, reż. Mariusz Grzegorzek, 35 mm, film fabularny; **Children of the Night**, 1998, reż. Jolanta Dylewska, 35 mm - krótkometrażowy film dokumentalny; **Tramwaj zwany pożądaniem**, 1998, reż. Mariusz Grzegorzek - reżyseria światła w inscenizacji sztuki T. Williama w Teatrze im. S. Jaracza w Łodzi; **Anna Wynder**, 1999, reż. Ulla Wagner, film fabularny

WAŻNIEJSZE NAGRODY

Hochzeitsgäste – Germany Film Critics Award; Berlinale '91; **Rozmowa z człowiekiem z szafy** – Festiwal Polskich Filmów Fabularnych, Gdynia 1993: Nagroda Specjalna Jury, Nagroda za Najlepsze Zdjęcia; Nagroda im. Andrzeja Munka, 1993: Najlepszy debiut reżyserski, Najlepszy debiut operatorski; 50 Międzynarodowy Festiwal Filmowy w Wenecji (w konkursie głównym): Nagroda za najlepszy debiut; **Kronika powstania w getcie warszawskim według Marka Edelmana** – Golden Gate Award, Film Festiwal, San Francisco '94; Grand Prix, Mediawave - Gyor (Węgry), '94; Grand Prix, Festiwal Filmów Dokumentalnych, Monachium '95; Medal od Stowarzyszenia Żydowskich Kombatantów w Polsce; **Maries Lied** – Nominacja Deutsche Filmpreis in Gold dla Najlepszego Filmu Roku 1995; Deutsche Filmpreis in Gold za Najlepsze Zdjęcia w Niemczech w roku 1995; **Po prostu bądź** (teledysk do utworu grupy Maanam); „Złoty Yach” dla Najlepszego Teledysku Pięciolecia; „Yach '96” dla Najlepszego Teledysku Roku; Nominacja do „Yacha '96” za Najlepsze Zdjęcia; Nominacja do „Fryderyka '96” za Najlepsze Zdjęcia; **Łóżko** (teledysk do utworu grupy Maanam); Nominacja do „Yacha '97” za Najlepsze Zdjęcia

**SPOTKANIE
Z DOKUMENTEM FILMOWYM**
Jolanta Dylewska

CZWARTEK (23 marca, godz. 17.00)

Projekcja filmu
**„Kronika powstania w getcie warszawskim
według Marka Edelmana”**

Po projekcji spotkanie
z reżyserem **Jolantą Dylewską.**

Spotkania odbywają się
w Ośrodku „Brama Grodzka - Teatr NN”
20-112 Lublin, ul. Grodzka 21, tel. (0-81) 532-58-67, fax 534-61-10
e-mail: teatrnn@tnn.lublin.pl <http://www.tnn.lublin.pl>